

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: 1. Del : 1812-42

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "1. Del : 1812-42", i Heiberg, Johanne Luise: *1. Del : 1812-42*, udg. af AAGE FRIIS ; ELISABETH HUDE ; ROBERT NEIENDAM ; JUST RAHBEK , 1944, s. 56. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-heibfr05val-shoot-idm139983404624256.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: 1. Del : 1812-42

MIN HEMMELIGE VERDEN.

Men hvorledes gik det til, at jeg til Trods for den trykkende Melancholi i Hjemmet kunde fremtræde frisk og løftet i Kunsten? Hvad bevirkede denne Dobbeltthed i disse to Verdener? Det var en tredie for alle andre end mig selv hemmelig Verden, som jeg med min Phantasi, min Romantik, mit Sværmeri havde omgivet mig med. Denne Verdens Befolkning bestod i smaa, deilige, lyshaarede Børn, som jeg kaldte: mine Alfer, og hvis Nærhed Ingen kunde fornemme uden jeg selv. I Skoven, paa Havet, i mit Hjem følte jeg dem Dag og Nat ved min Side. Naar Skyerne paa Himlen sammenhobede sig i Horizonten ved Solens Nedgang, glimrende indfattet af de guldbræmmede Kanter af Solens sidste Straaler, da saae jeg mine smaa Alfes Hoveder kige ud af det bløde Skyhav, idet de venligt nikkede til mig. Af dette Sværmeri fødtes mine "blaa Længsler", thi min Længsel var bestandigt stor efter at komme op til dem. Hændte der mig noget Held, fik jeg et stille Ønske opfyldt, da var min første Tanke: dette kan jeg takke mine smaa Veninder for. Og lidt efter lidt levede jeg mig i den Grad sammen med min hemmelige Verden, at min Tilværelse, mit Liv egentlig bestod heri, medens jeg i det daglige Hverdagsliv gik omkring som en Drømmende. I Kunsten og i Omgang med mine Alfer var jeg først ret i vaagen Tilstand. Kort sagt, jeg var en lille Hedning, der ikke var oplyst om, at der er een sand Gud, vi have at holde os til. Mit Fadervor holdt jeg dog stadig fast ved fra det Øieblik, jeg hin Aften som Barn havde lyttet til min Moders stille Bøn, men ellers var jeg fuld af Overtro og Uklarhed i mine Forestillinger. Vi to Smaapiger, min Søster Amalie og jeg, vare forsømte Børn uden Skolegang, uden Syn paa noget Høiere, vi kunde se op til; hvad Under da, at man selv skaber sig en Verden, hvori Sjælens Trang vugger sig i lysende, skønne Billeder. De førte mig i mine natlige Drømmerier ind i en deilig Alfehave, fuld af Blomster og Frugter, der speilede sig i smaa Vandflader, og imellem hvilke vidunderligt oplyste Gange slyngede sig. Denne Have, denne Belysning, disse Frugter, disse Blomster har jeg hele mit Liv længtes efter at gjense. Den Godhed, som Gud viste mig, tilskrev jeg Alferne, thi disse kjendte jeg dengang bedre end vor Fader i Himlen. Naar jeg var ene i min Stue, talte jeg ofte høit med dem. Havde jeg forlagt Noget, der ikke strax var til at 57 58 alene ofre mig for Skuespillet. Jeg blev meget overrasket ved denne Anmodning, svarede, at jeg skulde tale med mine Forældre derom, og gik mismodig og bedrøvet hjem. Jeg havde stor Interesse for Dans og Ballet og tænkte med Vemod paa rent at skulle undvære denne daglige Beskæftigelse, der var en Adspredelse, som dog af og til oplivede mit tunge Sind. Mine Forældre og Herman som ogsaa Heiberg vare imidlertid af Collins Mening, og det blev da besluttet, at jeg skulde tage Afsked fra Balletten. Med inderlig Vemod sagde jeg Dansen Farvel. Ingen Personlighed havde jeg der knyttet mig til, ingen Veninde bedrøvedes ved min Bortgang, jeg gik saa fremmed og uforstaaet, som jeg var kommet, fra disse Omgivelser. Alligevel hang jeg paa en vis Maade ved dem alle og bevarede Interesse for dem mit øvrige Liv, ligesom jeg senere har haft mange Beviser paa, at de fulgte mig med Godhed i min nye Stilling. Herfra dannede dog Andrea en Undtagelse; hun saae med Skinsyge, at jeg, der hidtil stod under hende, ligesom løb hende forbi og vakte en Interesse hos Publikum, der var større end den, hun opnaaede ved Dansen. Det øvrige Dansepersonale glædede sig over min Lykke og var ligesom stolt af, at jeg kom fra deres Midte; de syntes bestandigt i senere Aar, at jeg dog hørte dem til, saa at der altid mellem dem og mig, uagtet vore Veie nu vare saa forskjellige, har været den bedste Forstaaelse, naar vi senere kom i nogen Berøring med hinanden.

Jeg forlod altsaa Balletten, men det dansede fremdeles indeni mig. Mit Legeme krævede denne Bevægelse, Udøvelsen, Fremstillingen af Plastikens skønne Former var ligesom bleven en Nødvendighed for mig, saa der sjældent gik nogen Dag, hvori jeg ikke glædede mig ved Dans og Plastik, uden at Andre end jeg havde Nydelsen deraf. Det sang i mig, det dansede i mig, og jeg trængte til at boltre det unge, smidige Legeme efter Dansekunstens Regler. Denne Trang, denne Lyst vedligeholdte sig i mange, mange Aar.

Ved denne Tid satte Heiberg sig i Spidsen for en Række Sommerskuespil, hvori Rosenkilde, Foersom, Phister, Carl Winsløw med flere Herrer og Madam Wexschall - senere *Fru Nielsen* -, Ida Wulff, Madam Liebe, Jomfru Jørgensen og jeg deltog. Her opførtes for første Gang Heibergs Vaudeville: "De Uadskillelige", hvori jeg udførte Carolines Rolle.

Et Bevis paa et Publikums Ustadighed og Modesyge saae man atter her; thi uagtet den overordentlige Lykke og Opsigt Vaudevillerne gjorde, behøvede kun en omreisende tysk Skuespillerinde af anden Rang at anmelde tyske Forestillinger, sammensatte af Stumper og Stykker for at vende hele Interessen bort fra de danske Comedier til de tyske; og de danske Forestillinger, som bestode af originale Stykker og gode Skuespil, udførte af Theatrets bedste Kræfter, bleve besøgte saa sparsomt, at Heibergs nye 59 Vaudeville første Gang gik for halvt Hus. "De Uadskillelige" gjorde vel siden stor Lykke, men først da den tyske Dame var borte. Nielsen og Ryge vare meget indtagne af samme Dame og spillede med hende paa Tysk i hendes sammenjaskede Forestillinger. Jeg erindrer, at da jeg en Aften kom gaaende over Theatret under en af hendes Forestillinger, trak Nielsen - der altid havde viist mig særdeles Interesse - mig hen til hende og sagde: "Mamsell Pohlmann! Se paa den lille Pige - Alle her finde, at hun har stor Lighed med Dem." - "Saa?" udbrød hun, saae ned ad mig og lod ingenlunde til at føle sig smigret over Ligheden.

Heiberg og de danske Skuespillere havde ventet sig meget af disse Sommerskuespil; da Haabet nu slog feil, gjorde især Herrerne sig rebelske og sagde, at paa den Maade kunde de komme til at spille for Intet, hvilket de ikke vilde. For at stille dem tilfreds og ikke opgive Foretagendet paa Halvveien, tilbød Heiberg dem en bestemt Betaling for hver Spilleaften, ihvad saa Indtægten blev. Dette hjalp - dem, men Heiberg kun for saa vidt, at Foretagendet fortsattes til Tab for ham, hvilket han imidlertid bar med det gode Humeur og den Ridderlighed, der var ham egen. De samme Stykker, som et lunefuldt Publikum dengang ikke vilde se, have senere i mange Aar holdt sig usvækket paa vor Scene. Der hører Lykke til Alt - dengang havde han den ikke med sig.

Da jeg var i Besiddelse af en lille Syngestemme, blev jeg nu beordret til at melde mig hos Professor Siboni, for at jeg i Forening med Theatrets øvrige Elever kunde frekventere hans Sangundervisning. Denne Mand havde Ord for, at ingen ung Pige kunde komme i hans Nærhed uden at være udsat for hans Efterstræbelser. Da jeg derfor i nogen Tid var gaaet til ham, og dette Rygte kom for min Moders Øren, og man tilføjede, at blot det at gaa til ham, var en Plet paa en ung Piges Rygte, forbød hun mig det for Fremtiden, uagtet jeg maa lade ham, at jeg aldrig selv har havt mindste Grund til Klage i denne Henseende, hvorimod hans Opførsel mod en anden af Eleverne vel undertiden forekom mig mistænkelig og tvetydig. Da jeg nu i nogen Tid havde forsømt hans Skole, sendte han en Dag Bud efter mig. "Jeg gaar med dig," sagde min Moder, og vi indfandt os da begge hos ham. Da denne store, smukke Italiener, der var indkaldt for at lære os Danske at synge, men som nu alt var en ældre Mand, stod for os, følte jeg mig meget beklemt for, hvad der nu vilde blive sagt fra hans og fra min Moders Side. Han spurgte nu, af hvilken Grund jeg forsømte hans Undervisning. Herpaa svarede min Moder med sin sædvanlige Uforbeholdenhed rent ud - til min store Forlegenhed -, at han havde Ord for at efterstræbe enhver ung Pige, som gik paa hans Skole, og at hun af den Grund havde forbudt mig oftere at gaa til ham. Italieneren gjorde store Øine til denne Tale. Efter en lille 60 Pause sagde han paa sit gebrokne Sprog: "Min gode Madam! naar jeg efterstræber Nogen, saa er det, fordi de ville efterstræbes - en ærbar og skikkelig Pige som Deres Datter har Intet at frygte af mig." - "Ja, ja," svarede min Moder, "man kan jo forsøge, om De holder Ord." Og han holdt Ord; aldrig foruroligede han mig med mindste Ord eller Mine, uagtet jeg ofte var ganske ene med ham, hvilket jeg især havde hørt skulde være saa farligt. Og mit hele Liv har jeg erfaret, at en ærbar Kvinde formaar at imponere de ryggesløseste Mænd, og at netop disse føle en vis Ærbødighed lige overfor et rent og uskyldigt Gemyt; ligesom ogsaa enhver saadan Kvinde har et medfødt Instinkt, der lærer hende, hvor det er nødvendigt at iagttage en streng Holdning, og hvor dette ikke behøves. Jeg fortsatte altsaa Undervisningstimerne, uden at han gav mig Grund til at angre min Tillid til ham.

I Begyndelsen af næste Saison, i Efteraaret 1827, optraadte jeg i mit 15de Aar som Preciosa. Imod dette Stykke kan vel indvendes en Del, og det er i Grunden et maadeligt Arbeide. Men Duften af Cervantes's deilige Novelle har den tyske Bearbejder med sin bedste Villie ikke formaaet ganske at udslette; og denne spanske Duft i Forening med Webers herlige Musik maa derfor altid gjøre en vis Virkning fra Scenen, naar der er en Skuespillerinde, hvis Personlighed formaar at tilveiebringe Illusionen hos Publikum. Mit brunette, tungsindige Ydre passede godt til at fremstille den sydlandske, sværmeriske Pige. I dette Stykke optraadte jeg nu for første Gang som Elskerinde, og Folk vare som gale af Henrykkelse og Forliebelse i den unge Preciosa. Heiberg, som i høi Grad interesserede sig for mig, skrev paa den Tid Theaterkritiken i sin bekjendte "Flyvende Post". Han havde kort iforveien hørt mig ved en Forestilling af "Macbeth" recitere det Vers, som "det blodige Barn" har at fremsige, og som ingenlunde er let at scandere. Min Recitation heraf og mit naturlige Øre for Verseformen havde frapperet ham. I en Theaterkritik bebreidede han nu Directionen, "at den lod et ungt Talent paa 15 Aar, som røbede saa store Anlæg for Scenen, at hun, rigtig anvendt, vilde kunne blive en Guldmine for Theatret, udføre en Rolle som Preciosa, hvis Affectation kunde ødelægge hende i Bund og Grund". Denne stærkt udtalte Roes for mig bragte forskjellige Gemytter i Bevægelse. Man paastod, at han ved en saa overdreven Roes selv bidrog til at ødelægge mig i Bund og Grund, og han maatte døie meget for sin Enthousiasme. Mig skaffede denne offentlige Ytring af ham en Del Modstandere ved Theatret. Publikum var og blev henrykt og vilde atter og atter se Preciosa. Jeg levede saa stille i mit triste Hjem og havde saa lidt med Blade og Recensioner at gjøre, at alt dette ikke gjorde mindste Virkning paa mig, hverken til det Onde eller det Gode. Jeg hørte fortælle herom som 61 om Noget, der neppe vedkom mig, og forstod kun halvt, hvad den hele Strid gik ud paa.

Jeg fik nu flere og flere Roller, deriblandt for første Gang en Soubretterolle i "Høg over Høg" af en fransk Forfatter. Denne lykkedes mig nu saa godt, at de Fleste fra dette Øieblik af troede at se, at den finere Soubrette var mit egentlige Fag. Rahbek interesserede sig meget for dette gode gamle Stykke og var ikke ret fornøiet med, at man betroede en saa vigtig Rolle i saa unge Hænder. Imidlertid roste selv han, der havde set saa mange tidligere Fremstillinger, mig for min Udførelse og var især glad over det Udtryk, hvormed jeg foredrog en lille Sang, der forekommer i Stykket. "De har rørt mig i Aften ved den Maade, hvorpaa De foredrog Deres Sang," sagde han til mig efter Opførelsen.

Ryge, der altid var mig imod, gjorde som sædvanligt, hvad han kunde, for at drille mig og forbitre mig mit Ophold paa Prøverne til "Høg over Høg". Lindgreen havde instrueret mig i denne Rolle. Da nu Ryge etsteds i Stykket havde at sige til mig: "Du skal synge! Naar man har saa stort Talent som du, maa dette jo være en let Sag" - udhævede han Ordet "stort Talent" paa en for mig saa saarende Maade, at jeg ikke kunde faa begyndt paa min Sang. Lindgreen, som bemærkede dette, troede, at den hele Replik var improviseret af

Ryge; Blodet foer ham til Hovedet, og han udbrød høit til Ryge: "Staar det i din Rolle?" Ryge blev nu som en Rasende, greb i Lommen efter Bogen, og idet han kastede den i Hovedet paa Lindgreen, udbrød han: "Se selv ad!" Hvor behagelig en saadan Scene var for mig, kan Enhver selv tænke. Hvorledes disse to Herrer siden forligtes, er mig ubekjendt.

Theatret var i det sidste Aar blevet forøget med to smukke og meget lovende yngre Talenter: Jomfru Lange, siden Madam Larcher, og Jomfru Heger, siden Madam Holst. Den Sidstes ualmindelige, ideale Skjønhed bidrog ikke lidt til den Opsigt hun vakte. Hendes Debut i "Emilie Galotti" fremkaldte Forhaabninger, som heller ikke siden have svigtet. Disse to Damer og jeg vare omtrent i Alder sammen. Man fik nu Lyst til at sætte et Stykke i Scene, hvori vi tre unge Piger kunde optræde paa een Gang. Dertil valgtes det ældre lille Stykke "Ildprøven". Stykket begynder med, at vi alle Tre komme ind sammen, og Collin har siden fortalt mig, at der ved "Ildprøven"s første Forestilling sad en Tysker i Parquettet, som udbrød, idet vi lode os se: "Poz Tausend! Haben Sie viele Solche?" Stykket gjorde i Øieblikket Lykke paa Grund af de tre unge Piger.